

Respons

Iran: Generelt om enslige kvinner

Problemstilling/spørsmål:

- Kvinners juridiske status
- Vil enslige kvinner uten familie kunne klare seg på egenhånd?
- Kan kvinner uten mannlig formynder eller familie få beskyttelse mot vold?

Kort om kvinners juridiske status

Iranske kvinners juridiske status er regulert av islamsk lov og prinsipper, herunder familielov og grunnlov (Civil Code 1928 & Constitution 1979).

Ugifte kvinner over 18 år

En ugift eller skilt iransk kvinne over 18 år er ikke underlagt formynderskap. Juridisk sett er det ikke noe i veien for at hun kan flytte hjemmefra, søke opptak på utdanningsinstitusjon, gå ut i arbeidslivet, motta arv, leie bolig, ta sertifikat og søke om pass uten tillatelse fra formynder eller familien for øvrig.¹

Det finnes ett unntak. Ved første gangs ekteskapsinngåelse må en kvinne over 18 år ha tillatelse fra sin far (eller farfar) for å kunne gifte seg. Hvis verken far eller farfar er i live, trenger hun ikke tillatelse fra andre familiemedlemmer.

Dersom en kvinne over 18 år ønsker å gifte seg men ikke får nødvendig tillatelse fra sin far, kan hun bringe saken inn for familiedomstolen. Domstolen vil henvende seg skriftlig til faren og be om begrunnelse for hvorfor han ikke vil gi samtykke. Med mindre faren har gode grunner for å nekte samtykke, vil domstolen gi kvinnen tillatelse til å inngå ekteskap (iransk advokat 2009).

¹ Iranske kvinners juridiske rettigheter er med andre ord bedre enn i et annet stort og viktig muslimsk land som for eksempel Saudi-Arabia, hvor kvinner formelt og praktisk er underlagt større restriksjoner. Uten samtykke fra en formynder (far, ektemann, bestefar) eller nær mannlig slektning (bror, sønn, onkel) kan saudiarabiske kvinner verken studere, jobbe, møte i retten, inngå kontrakter, søke medisinsk hjelp, gifte seg eller reise utenlands.

Gifte kvinner

Når en iransk kvinne inngår ekteskap, begrenses hennes rettigheter og mulighet til selvbestemmelse. Familieloven gir menn større rettigheter i ekteskapet, ved skilsmisse og i spørsmålet om omsorgsrettigheter for barn over sju år. Med mindre noe annet er fastsatt i ekteskapskontrakten, kan ikke en gift kvinne ta utdanning, arbeide utenfor hjemmet, få pass eller reise til utlandet uten ektemannens samtykke. Juridisk sett kan bare en mann være familieoverhode i en iransk familie, hvilket formelt sett gir ham rett til å ta alle viktige avgjørelser på familiens vegne.

På privatrettens område kan ikke-muslimske kvinner få avgjort spørsmål om ekteskap, skilsmisse, barnefordeling og arv etter kristen, jødisk eller zoroastrisk familielov. Forutsetningen er at hun ikke er gift med en muslim. Hvis det er tilfelle, gjelder islamsk lov for begge parter, for felles barn og ved arveoppgjør.

Kort om iransk familiekultur

Iran er et tradisjonelt og sosialt konservativt samfunn. I iransk (og muslimsk) kultur er det svært sterke familiebånd. Samhold, lojalitet og gjensidige forpliktelser knytter familie og slekt sammen. De samme verdier preger også forholdet til venner og nærmiljø. Generelt sett er det sjelden at iranere (av begge kjønn) står helt uten sosialt nettverk, at det ikke finnes noen i ens liv som er villig til å bidra i en vanskelig situasjon. I praksis vil gjerne noen – slekt, venner eller naboer – være villig til å gi en hjelpende hånd.

Iran har ikke et godt utbygd sosialt velferdssystem. I Iran er det familie og slekt som utgjør velferdssystemet og som gir enkeltmennesket sosial sikkerhet og tilhørighet. I en kollektiv og konservativ kultur som den iranske, er holdningen at kvinner verken skal eller bør leve alene. I tråd med islamske verdier, er holdninger om at kvinner bør og skal inngå ekteskap for å få beskyttelse og bli forsørget, dypt rotfestet i kultur og samfunn. Å leve alene uten familienettverk blir av mange ikke sett på som et reelt og akseptabelt alternativ for en kvinne.

Kort om sosiale endringer

I det klassesdelte og kulturelt mangfoldige Iran vil (grader av) frihet for kvinner i praksis ofte være et spørsmål om klassetilhørighet og demografi. Generelt gir utdanning og økonomiske ressurser større mulighet for kvinner til å fatte beslutninger om eget liv. Tilsvarende kan det sies at kvinner fra familier og miljøer med knappe ressurser og lav sosial status, rammes hardere av kjønnsdiskrimineringen fordi mannspregede tradisjoner betyr mer i slike miljøer. Bildet er imidlertid ikke entydig. Inngrodde mannsjåvinistiske holdninger preger det iranske samfunnet, på tvers av etniske, økonomiske og sosiale skillelinjer. I praksis kan slike holdninger i familien være av større betydning for kvinner enn formelt lovverk og klassetilhørighet.

Til tross for diskriminerende lovverk og konservative oppfatninger rotfestet i kultur, religion og tradisjon, har det likevel skjedd sosiale endringer for mange iranske kvinner i de senere årene.

30 år etter revolusjonen har Iran fått en stor, ung, godt utdannet og velinformert middelklasse i de store byene. Økt utdanningsnivå og informasjonsrevolusjonen har bidratt til at en generasjon av unge kvinner som er innstilt på å få mer kontroll over egne liv. En viktig årsak er at kvinner har nytt godt av myndighetenes satsing på utdanning, helse og infrastruktur.

Respons Iran: Generelt om enslige kvinner

Restriksjoner som den kvinnelige befolkningen ble underlagt etter den islamske revolusjonen, fikk mange kvinner til å se på utdanning som et middel til å komme hjemmefra, utsette giftemål og skaffe seg sosial respekt. Også mindre bemidlede kvinner fra urbane og rurale strøk har benyttet seg av disse satsingsområdene. Som ledd i segregering av kjønnene, bygget staten skoler og universiteter spesielt for kvinner og forbedret transportmulighetene. Dette gjorde det mulig for sosialt og økonomisk vanskeligstilte kvinner å reise til større byer, hvor de ble påvirket av mer moderne verdier.

Skilsmisser har dessuten blitt vanligere blant yngre mennesker. Ifølge offisielle tall ender hvert femte ekteskap med skilsmisse, en firedobling i løpet av de siste 15 årene. Økningen gjelder ikke bare blant en vestlig orientert elite, men også blant kvinner fra lavere samfunnsklasser og blant religiøse kvinner (Fathi 2009).

Kan kvinner bo alene?

Spørsmålet om hvorvidt kvinner (med og uten familienettverk) kan bo alene, ble tatt opp med en iransk advokat under Landinfos tjenestereise til Iran i 2009. Ifølge advokaten vil enslige kvinner over 18 år i Teheran kunne skaffe seg jobb eller studieplass på egenhånd uten farens samtykke. Det er heller ingen formelle juridiske hindre for at en enslig kvinne over 18 år kan leie egen bolig, forutsatt at hun har de nødvendige økonomiske midler. I Teheran vil huseiere vanligvis ikke ha problemer med å akseptere kvinnelige leietakere, men dette kan være annerledes i andre og mer konservative områder av landet (iransk advokat i Teheran 2009).

Spørsmålet om hvorvidt kvinner kan leve alene ble også tatt opp av danske utlendingsmyndigheter under en tjenestereise til Iran i august/september 2008. I rapporten fra reisen opplyses følgende:

There was a general consensus among the consulted sources that in most cases single and divorced woman can live in Tehran without problems. However, most sources pointed to the fact that this may very well be different in smaller and/or more traditional, religious cities.

Two western embassies (2 and 3) explained that, in general, single mothers and divorced women can live in Tehran and that this in itself is not a problem. However, it was added that an uneducated woman will most likely have to go back to her family as she will find it hard to support herself financially. Having an education may give the woman a certain status within society that makes it more acceptable for her to live on her own without a husband supporting her.

An international organisation in Turkey stated that whether a woman can live on her own or not depends on the social environment surrounding the woman and her family. In general, it depends on the family, the neighbourhood and the society at large. It makes a difference whether the woman lives in a big city or a small town and on her financial situation. In smaller towns it is often more difficult to survive socially due to the importance of the social stigma. It is also difficult to find work and support oneself. The possibility of support from the family may therefore be vital for the wellbeing of the woman.

However, a woman living on her own could in some places be at risk of being seen as morally depraved. She may be in danger of harassment and may risk sexual abuse. It was emphasised that it is difficult to say where this may happen. It can happen in

Tehran in less educated families as well as within wealthier areas and it may happen in smaller towns in the countryside. Again, this depends on the specific social environment that the individual woman is part of. (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service, 2009, s. 24).

Kan kvinner uten familie få beskyttelse mot vold?

Hva som er mulig og mest hensiktsmessig å gjøre for en voldsutsatt kvinne, vil være avhengig av **hvorfor** hun trenger beskyttelse, **hvem** hun trenger beskyttelse mot eller fra og **hvor** hun er bosatt.

Bruk av vold er straffbart i Iran, det gjelder også vold og mishandling av kvinner og barn i familien. Men i det sosialt konservative Iran, hvor vold i familien tradisjonelt anses som et privat og internt anliggende, må voldsutsatte kvinner selv be om hjelp. Iransk politi og domstoler vil neppe gripe inn ved tilfeller av familievold (det gjelder også vold mot barn) med mindre volden er synlig og forholdet blir anmeldt. Kvinner må selv være i stand til å benytte seg av de muligheter som finnes i det iranske samfunnet. Forhold som familiebakgrunn, etnisk tilhørighet, hvor man bor, utdanning og personlige egenskaper kan være avgjørende for om voldsutsatte kvinner rent faktisk får hjelp og beskyttelse.

Kvinner over 18 år som trenger beskyttelse, og som verken har familie eller venner å støtte seg til, kan henvende seg til politiet eller domstolen, oppsøke den statlige velferdsorganisasjonen eller finne frem til en frivillig kvinneorganisasjon (kvinnenettverk) som vil kunne bistå dem.

Den statlige velferdsorganisasjonen skal ha kontorer i de fleste byer i Iran. Å ta seg av enslige kvinner med forsørgeransvar, unge jenter og gutter på rømmen og sårbare kvinner i en utsatt posisjon, er en del av organisasjonenes velferdsoppgaver. Omfanget av og kvaliteten på tjenestene varierer, og økonomiske utbetalinger har ikke samme størrelsesorden som i Norge.

Kvaliteten på tjenester i tilfluktsteder drevet av private kvinnenettverk skal være bedre, men slike steder er få, har begrenset kapasitet og er avhengig av private økonomiske midler for å kunne opprettholde virksomheten.

Ifølge en reportasje fra BBC var det i 2006 ett privat tilfluktsted i Teheran for hjemløse, prostituerte og narkomaner kvinner over 18 år (BBC NEWS 2006).

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Referanser

Skriftlige kilder

- BBC NEWS (2006, 17. november). Tehran homeless women find refuge. *BBC NEWS*. Tilgjengelig fra http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6156142.stm [lastet ned 25. juni 2009]
- [Civil Code] (1928, 23. mai). *Civil Code of Iran*. Islamic Republic of Iran: National Legislative Bodies. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/country,LEGAL,,LEGISLATION,IRN,,49997adb27,0.html> [lastet ned 10. juli 2009]

Endringer gjennomført i 1985, 1991 og 2002 er ikke inkludert i refererte oversettelse. Endringer av 1985 kan gjenfinnes på refworld.
- [Constitution] (1979, 24. oktober). *The Constitution of the Islamic Republic of Iran*. Islamic Republic of Iran: National Legislative Bodies. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/country,LEGAL,,LEGISLATION,IRN,,3ae6b56710,0.html> [lastet ned 10. juli 2009]
- Danish Refugee Council & Danish Immigration Service (2009, april). *HUMAN Rights Situation for Minorities, Women and Converts, and Entry and Exit Procedures, ID Cards, Summons and Reporting, etc.* Copenhagen: Danish Refugee Council & Danish Immigration Service. Tilgjengelig fra http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/90D772D5-F2DA-45BE-9DBB-87E00CD0EB83/0/iran_report_final.pdf [lastet ned 25. juni 2009]
- Fathi, N. (2009, 15. februar). Starting at home, Iran's women fight for rights. *The New York Times*. Tilgjengelig fra http://www.nytimes.com/2009/02/13/world/middleeast/13iran.html?_r=1&partner=rss&emc=rss&pagewanted=all [lastet ned 25. juni 2009]
- Landinfo (2006, november). *Iran – Tjenestereise november 2006*. Oslo: Landinfo.

Rapporten er unntatt offentlighet og kun internt tilgjengelig i Landdatabasen under Iran/Begrenset adgang/Andre rapporter.
- Utlendingsnemnda (2005, november/desember). *Iran – Rapport fra tjenestereise 21.11.2005 – 1.12.2005*. Oslo: Utlendingsnemnda.

Rapporten er unntatt offentlighet og kun internt tilgjengelig i Landdatabasen under Iran/Begrenset adgang/Andre rapporter.
- Utlendingsnemnda (2004, mars). *Iran – rapport fra tjenestereise 2004*. Oslo: Utlendingsnemnda.

Respons Iran: Generelt om enslige kvinner

Rapporten er unntatt offentlighet og kun internt tilgjengelig i Landdatabasen under Iran/Begrenset adgang/Andre rapporter.

Muntlig kilde

- Iransk advokat. Intervju i Teheran 25. januar 2009.

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.